

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Сидорчук Нінель Герандівна,

д. п.н., професор

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

Анотація: У статті розкрито актуальні проблеми виховання здобувачів закладів професійної освіти у контексті сучасних соціокультурних трансформацій та модернізації освітнього простору. На основі аналізу наукових, методичних джерел, вивчення досвіду роботи закладів професійної освіти Житомирщини доведено необхідність оновлення *змістової складової професійного виховання* через конкретизацію актуальних проблем виховання учнівської молоді. Подано актуальну тематику професійного виховання, проведено аналіз її упровадження у закладах професійної освіти.

Ключові слова: професійна освіта, виховання, сучасна молодь, здобувач професійної освіти, кваліфіковані робітники, актуальні питання виховання сучасної молоді.

В усі історичні часи суспільство було зацікавлене у формуванні такої особистості, яка за своїм соціально-виробничими, господарськими, підприємницькими, морально-етичними, культурно-цивілізаційними орієнтаціями відповідала б його традиціям, уявленням, вимогам. Окреслені завдання, як правило, у системі освіти, розв'язуються чітко структурованою системою виховання. Окремої уваги у зазначеному контексті потребує проблема професійного виховання, яку прийнято відносити до числа актуальних й одночасно досить суперечливих. У зазначеному контексті призначення виховання обумовлене об'єктивною необхідністю послідовного засвоєння особистістю майбутнього кваліфікованого робітника не тільки

правил і норм суспільної поведінки, навичок культурно-етичного життя в суспільстві, але й оволодіння основами професійної культури.

Проблеми виховання професійної молоді розглядаються цілим рядом науковців та практиків, що проводять свої дослідження у галузі професійної освіти (С. Алексєєва, М. Вовковінський, Д. Закатнов, М. Кадемія, А. Москаленко, Н. Ничкало, О. Отиич, Р. Гуревич та ін.). Однак, у сучасних умовах, коли Україна переживає глибокі соціальні, політичні та економічні зміни, а також виклики, пов'язані з воєнним станом, проблема виховання здобувачів закладів професійної освіти постає особливо гостро – соціальні вимоги до якості підготовки кваліфікованого робітника не відповідають реальному стану загальнокультурного розвитку молоді. Адже сучасний роботодавець потребує не лише фахово підготовленого працівника, але й особистості зі сформованою системою цінностей, комунікативною культурою, мотивацією до праці, здатністю до критичного мислення, адаптації в динамічному середовищі, а зміни соціальної реальності викликають необхідність по-новому дивитися на проблеми підростаючого покоління.

Традиційно, як зазначають Р. Гуревич та М. Кадемія, виховна робота у закладах професійної освіти здійснюється згідно плану закладу, плану класного керівника/куратора групи та включає ряд напрямів: *робота з учнівським колективом; робота з батьками, громадськістю та культурно-освітніми закладами* [1, с. 36-53].

Автори узагальнюють власний досвід роботи із учнівською молоддю, досвід роботи закладів професійної освіти Вінницької області (Україна) та наголошують, що *робота з учнівським колективом* передбачає розв'язання ряду завдань: виховання соціально активної, гуманістично спрямованої особистості, яка керується загальнолюдськими і культурно-національними цінностями; індивідуальну роботу з учнями; допомогу учнівським громадським організаціям та об'єднанням за інтересами; надання допомоги в організації самоврядування в групі; спільну роботу з викладачами, класними керівниками щодо виховання свідомих громадян Української держави, формування

освіченої, творчої особистості; виховання національної свідомості та розвиток громадської активності; виховання свідомого ставлення до навчання; розвиток пізнавальної активності та культури розумової праці; допомогу здобувачам в організації самопідготовки; виховання свідомого ставлення до праці та суспільної власності, формування цивілізованого господаря; формування правосвідомості, виховання громадянської відповідальності; естетичний розвиток особистості; формування етичних цінностей, екологічної культури; фізичний розвиток, зміцнення здоров'я та санітарно-гігієнічна культура; утвердження пріоритетів здорового способу життя.

Аналізуючи *роботу з батьками, громадськістю та культурно-освітніми закладами*, Р. Гуревич та М. Кадемія акцентують увагу на необхідності реалізації консультативної допомоги батькам та підвищення їх педагогічної культури; здійсненні спільної роботи з дитячими і молодіжними об'єднаннями за інтересами та культурно-освітніми закладами щодо виховання у здобувачів світоглядної, правової, моральної, політичної, художньо-естетичної, економічної, екологічної культури.

Група науковців Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, досліджуючи проблему професійного виховання кваліфікованих робітників, у методичному посібнику «Професійне виховання майбутніх кваліфікованих робітників» (2012) зіставляють її реалізацію із загальновідомими у педагогіці напрямками виховання: моральне, громадянське, розумове, трудове, фізичне, естетичне та ін. Наголошують, що, плануючи творчі справи зі здобувачами, майстер виробничого навчання і класний керівник виходять з того, що їх спільна робота сприяє розвитку моральних поглядів і переконань, пізнавальних, організаторських, трудових, художньо-естетичних, спортивних інтересів і здібностей, а також формування основ професійної культури [2].

Аналіз наукових, методичних джерел, вивчення досвіду роботи закладів професійної освіти Житомирщини показали, що важливим доповненням до наявної теоретичної бази у галузі професійної освіти є оновлення *змістової складової професійного виховання* через конкретизацію актуальних проблем

виховання учнівської молоді. Реалізація окреслено завдання здійснювалася викладачами кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка на базі вивчення курсу «Професійна педагогіка» майбутніми педагогічними працівниками закладів професійної освіти спеціальності «Професійна освіта (Цифрові технології)» протягом 2023-2025 рр. Наразі, одним із практичних завдань, яке виконували студенти після прослуховування лекції на тему «Теорія і практика формування професійної культури майбутнього кваліфікованого робітника», стало: «Назвати актуальні проблеми виховання майбутніх кваліфікованих робітників та обґрунтувати свій вибір».

На етапі оволодіння теорією майбутні педагоги актуальні проблеми виховання ідентифікувати з чинниками, що ускладнюють реалізацію виховного процесу у закладах професійної освіти, серед яких:

1. Зниження виховного потенціалу сім'ї, трансформація сімейних цінностей та зміна ролі сім'ї у вихованні підлітків – до закладів професійної освіти часто вступають учні з неповних родин; із сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах; із сімей внутрішньо переміщених осіб; з низьким рівнем педагогічної культури батьків.

2. Різномірність контингенту здобувачів – до закладів професійної освіти вступає молодь із різним рівнем підготовки, мотивації, соціального досвіду, Частина учнів має досвід булінгу чи соціальної ізоляції; демонструє нестійку поведінку; потребує психологічного супроводу; не володіє навичками конструктивної комунікації.

3. Проблеми мотивації та професійного самовизначення – чимало здобувачів вступають до закладів професійної освіти не з власного бажання, а через низькі результати ЗНО/НМТ; під впливом батьків, які не впевнені у майбутньому своєї дитини через об'єктивні та суб'єктивні обставини; через необхідність отримати будь-яку професію.

4. Труднощі адаптації до виробничого середовища – під час практики учні стикаються з реальними вимогами роботодавців, необхідністю працювати

в команді, дотримуватися дисципліни та правил техніки безпеки. Недостатня готовність до цього часто викликає стрес, конфлікти та професійні сумніви.

5. Виховні виклики цифрової доби – сучасні здобувачі закладів професійної освіти перебувають під інтенсивним впливом цифрового середовища: соціальні мережі формують часто викривлені уявлення про успіх; надмірне перебування онлайн призводить до дефіциту живого спілкування; поширюються кібербулінг, інтернет-залежності, агресивні медіа-контенти.

У ході обговорення отриманих результатів майбутні педагоги робили висновок про те, що сформульовані чинники як раз є підґрунтям для визначення актуальної виховної проблематики для здобувачів закладів професійної освіти. Наразі сформульовано тематику ряду практичних (семінарських та лабораторних) занять з питань виховання робітничої молоді та розроблені інструктивно-методичні матеріали для їх обговорення у навчальному процесі університету. Серед проблем, що на думку майбутніх педагогів є важливими для обговорення зі здобувачам закладів професійної освіти, виділено:

1. Історичний контекст становлення та розвитку професійної освіти: сімейне дерево професій.

2. Професійна культура: освітньо-виховне середовище музейних установ як засіб реалізації навчально-виховного процесу у закладах професійної освіти.

3. Професійне виховання: формування читацької культури здобувачів закладів професійної освіти.

4. Професійне виховання: формування глядацької культури здобувачів закладів професійної освіти.

5. Підготовка молоді до сімейного життя.

6. Проблеми господарського виховання.

7. Основи здорового способу життя.

Розроблена проблематика була апробована майбутніми педагогами у ході проходження виробничої (педагогічної) практики у закладах професійної

освіти. Найбільшу зацікавленість у здобувачів закладів професійної освіти викликали теми підготовки молоді до сімейного життя (рання закоханість та її наслідки, офіційні та неофіційні шлюбні стосунки, проблема відповідальності у родині та ін.), питання господарського виховання (оптимізація використання коштів, ризики швидкого кредитування, поєднання навчання та роботи, окреслення цілей працевлаштування під час навчання та ін.). Менша зацікавленість питаннями читацької культури серед здобувачів закладів професійної освіти визначила потребу розробки дієвих практик (локальних технологій) популяризації друкованої книги, використання рекреалогічного потенціалу сучасних бібліотечних установ у процесі популяризації друкованої книги. Важливим інструментом реалізації завдань професійного виховання робітничої молоді майбутні педагоги спеціальності «Професійна освіта (Цифрові технології)» визначити формування глядацької культури, використання потенціалу кіноіндустрії та кіномистецтва, цифрових технологій для формування критичного мислення – ефективному засобу аналізу та оцінки інформації, самостійного прийняття та ухвалення зважених рішень, ефективного розв’язання проблем, захищеності від маніпуляцій, особистісного розвитку, саморефлексії. Подальші наукові і практичні розвідки необхідно, на наш погляд, зосередити на розширенні кола актуальних проблем професійного виховання робітничої молоді та розробці практикоорієнтованих методичних рекомендацій реалізації професійного виховання у закладах професійної освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Шевченко Л.С. Навчально-виховний процес у професійно-технічних закладах / ред. Р.С. Гуревич. Вінниця: ТОВ «Планер», 2010. 330 с.
2. Професійне виховання майбутніх кваліфікованих робітників: метод. посіб. / С.В. Алексєєва та ін. / за загал. ред. Д.О. Закатнова. К.: Вид-во ІПТО НАПН України, 2012. 583 с.